

סקר עמדות של יהודים ישראלים ביחס לנוצרים ונצרות בארץ ספטמבר 2025

ROSSING CENTER
FOR EDUCATION AND DIALOGUE

מרכז רוסינג
ללחינוך ולדיאלוג
مركز روسينج
للتربية وللحوار

סקר עמדות של יהודים ישראלים ביחס לנוצרים ונצרות ספטמבר 2025

אודות מרכז רוסינג לחינוך ולדיאלוג

מרכז רוסינג לחינוך ולדיאלוג הוא ארגון בין-דתי הפועל בירושלים ומקדם חברה משותפת המבוססת על שלום, צדק ושוויון לכל הקבוצות הדתיות, האתניות והלאומיות. באמצעות חינוך, מפגש, מחקר וייעוץ, מרכז רוסינג מטפח שיפור ביחסים בין יהודים, נוצרים ומוסלמים, וכן בין ישראלים לפלסטינים בארץ הקודש. המרכז הוקם בשנת 2004 ופועל להתמודד עם המורכבויות של קהילות בין-דתיות, רבת-תרבותיות ודו-לאומיות, תוך עידוד משתתפיו להוביל שינוי בידע, בתפיסות ובהתנהגות באמצעות יוזמות חינוכיות ודיאלוגיות מגוונות.

רקע כללי

בספטמבר 2025 נערך סקר כמותי בקרב מדגם מייצג של 500 יהודים אזרחי ישראל, שנדגם בהתאם לחלוקה מקובלת לרמות דתיות, מגדר וקבוצות גיל. מטרת הסקר הייתה לבחון באופן שיטתי את עמדותיהם של יהודים בישראל כלפי הנצרות והנוצרים, הן בהקשר החברתי-פוליטי והתרבותי המקומי והן בהקשרים רחבים יותר החורגים מן הזירה הישראלית. הסקר בחן תפיסות כלליות ביחס לדת הנוצרית ולסמליה, עמדות כלפי נוצרים החיים בישראל וכלפי נוצרים מחוץ להקשר המקומי, וכן את מידת החשיפה וההיכרות עם נוצרים ועם הנצרות. נוסף על כך נבחנו עמדות הנוגעות לנכונות לקרבה חברתית, ללמידה על הנצרות ולהיכרות עם כתבי הקודש שלה. הסקר כלל גם בחינה של היחס לנוצרים ערבים אזרחי ישראל, של תפיסות בדבר חופש הדת והמצפון הראוי לנוצרים במדינה, ושל עמדות כלפי אנשי דת נוצרים ומוסדותיהם בישראל. לבסוף נבחן היחס לנוצרים המשולבים בחברה היהודית-ישראלית, לרבות משרתי צה"ל ואזרחים הזכאים למעמד מכוח חוק השבות.

ממצאים כלליים

היחס לנצרות ולנוצרים אינו מתמצה רק בשיח של זכויות מיעוטים, נכונות לקרבה חברתית וסובלנות, אלא נטוע במערכת היחסים המורכבת בין היהדות לנצרות לאורך כאלפיים שנה. יחסים אלה עברו בעשורים האחרונים שינויים משמעותיים בעיקר בצד הממסד הנוצרי, אך במידה פחותה בעולם היהודי הדתי. לפיכך, היחס לנצרות ולנוצרים בישראל משקף תפיסות דתיות עמוקות, הכוללות חשש ממיסיון ומהשפעה דתית, תפיסה תיאולוגית של הנצרות כעבודה זרה שיש להתרחק ממנה, וכן מגמות של עלייה בלאומנות ובהסתגרות יהודית. עם זאת בשנים האחרונות חלה עלייה משמעותית בחשיפה לנצרות ולנוצרים, שאינה מתווכת רק באמצעות מערכות ההשכלה הפורמליות, בבית הספר במסגרת שיעורי היסטוריה, אומנות או אזרחות, אלא מתרחבת לערוצי תקשורת מגוונים, ובהם מדיה בינלאומית, תכני טלוויזיה בפלטפורמות גלובליות כגון נטפליקס, פעילות של משפיעני רשת, וכן גידול בהיקף התנועה של ישראלים לחו"ל לצורכי תיירות, עבודה ושהייה ממושכת. תהליכים אלו יוצרים היכרות יומיומית ורב-

ממ¹דית יותר עם הנצרות ועם קהילות נוצריות, ומעודדים סקרנות ועניין החוצים קבוצות גיל שונות ורמות דתיות מגוונות, לרבות בקרב מי שמגדירים עצמם דתיים וחרדים.

עם זאת, בסקר הנוכחי, וכפי שנמצא גם בסקר הקודם שנערך על ידי מכון ירושלים למחקרי מדיניות בשיתוף עם מרכז רוסנינג בהובלת ד"ר אמנון רמון בשנת 2008, ככל שרמת הדתיות של המשיבים עולה כך גוברת הרתיעה מהנצרות, חוסר הנכונות לקרבה חברתית, הירידה בדאגה לשוויון, חוסר נכונות ללמידה, הפתיחות והסובלנות. בכמה מן השאלות ניכרת החרפה בעמדות אלה, גם בהשוואה לממצאי הסקר משנת 2008.²

ממצא מרכזי נוגע לחברה המסורתית, המהווה כ-35% מהאוכלוסייה וכך גם במדגם הסקר. מדובר בהגדרה פלואידית, הכוללת ספקטרום רחב של דתיים ליברליים או פחות מחויבים להלכה ועד חילונים המחוברים למסורת באופן מעשי ורגשי. עמדותיהם של המסורתיים קרובות בדרך כלל לעמדות הדתיים, אם כי לרוב מעט חיוביות יותר כלפי נוצרים והנצרות. בחלק מן השאלות הפער בין מסורתיים לדתיים בולט יותר, כאשר עמדות הקבוצה הדתית קרובות מאוד לעמדות החרדים.

בבחינת העמדות הפוליטיות נמצא קשר הדוק בין רמת הדתיות לבין מיקום פוליטי. 63.1% מכלל המשיבים הגדירו עצמם כמחזיקי עמדות מימין מאוד ועד ימין מרכז. פילוח לפי רמת דתיות מראה כי עמדות אלו מאפיינות כ-75.6% מהמסורתיים, 94.6% מהדתיים ו-81.8% מהחרדים. בקרב החרדים גם נרשם השיעור הגבוה ביותר של מי שמגדירים עצמם כ"ימין מאוד" (19.1%). לפיכך, הממצאים ביחס לרמת הדתיות של המשיבים משקפים במידה רבה את הממצאים לפי עמדות פוליטיות.

בכל ממצאי הסקר, ללא יוצא מן הכלל, בולטת מגמה עקבית הקשורה לגיל הנסקרים, המתבטאת בקו עולה או יורד ברור בגרפים. ככל שהמשיבים צעירים יותר, כך עמדותיהם שליליות יותר: הם מפגינים פחות פתיחות, פחות עניין ופחות נכונות לקרבה חברתית, לשוויון ולסובלנות כלפי האחר. במקרים רבים ניכרת קפיצה חדה בין קבוצת הגיל 18–24 לבין קבוצת הגיל שמעליה, ולעיתים הקפיצה המשמעותית מופיעה דווקא בין קבוצות גיל אחרות. בכל המקרים, הקבוצות המבוגרות מציגות באופן עקבי רמות גבוהות יותר של פתיחות וסובלנות. מגמה זו דומה לממצאי הסקר משנת 2008.

מן הנתונים עולה כי אין הבדלים משמעותיים בהתפלגות העמדות הפוליטיות בין קבוצות הגיל, ושיעור המחזיקים בעמדות ימין, ימין-מרכז וימין מובהק דומה ברוב קבוצות הגיל בגילאי 18–64, עם עלייה מתונה בגילאי 25–34 וירידה ניכרת רק בקרב בני 65 ומעלה. לעומת זאת, ביחס לנצרות ניכר דפוס עקבי וליניארי יותר, שלפיו ככל שהגיל עולה כך פוחת היחס השלילי והעוינות. בחינה משולבת של גיל, עמדות פוליטיות ויחס לנצרות מעלה כי אף שהעמדות הפוליטיות נותרות דומות בין קבוצות הגיל, השינוי ביחס לנצרות משקף השפעה עצמאית של הגיל ואינו מוסבר במלואו באמצעות המשתנה הפוליטי בלבד.

לבסוף, נמצא כי מידת ההשכלה משפיעה באופן ברור על עמדות כלפי נוצרים והנצרות. ככל שרמת ההשכלה עולה, כך היחס חיובי יותר. במרבית המקרים העמדות של בעלי השכלה תיכונית ועל-תיכונית היו קרובות מאוד זו לזו, בעוד שהשינוי המשמעותי נצפה בקרב בעלי השכלה אקדמית.

1

² אמנון רמון, נצרות ונוצרים במדינת היהודים: המדיניות הישראלית כלפי הכנסיות והקהילות הנוצריות (1948–2010), ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל ומרכז ירושלים ליחסי יהודים-נוצרים, 2012, עמ' 229–249.

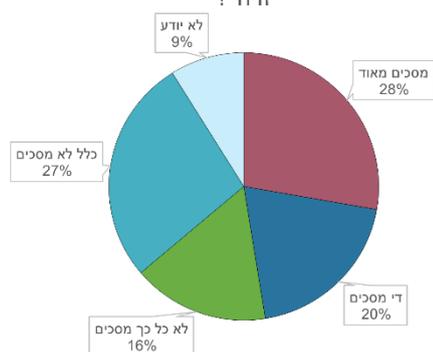
א. היחס לנצרות

בסקר נשאלו שאלות על הנצרות ששקפו עמדות שונות, כולל סוגיות הלכתיות כגון ההיתר להיכנס לכנסיות, תפיסת הנצרות כעבודה זרה, הדמיון והקרבה ליהדות, וכן שאלות הקשורות להתנסויות אישיות, כגון ביקור בכנסיה או קשרים עם חברים נוצרים. במענה לשאלות שלכאורה יכולות לדרוש ידע או היכרות עם ההלכה, ניכר כי התשובות משקפות בעיקר עמדות אישיות ולא בהכרח הבנה או היכרות עם פסיקות הלכתיות או עם המסורת ההלכתית.

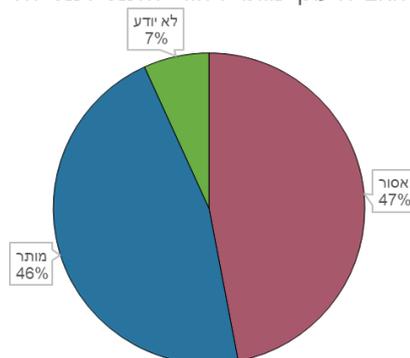
באשר לשאלה האם מותר או אסור להיכנס לכנסייה, התשובות התחלקו כמעט באופן שווה: 47% מהמשיבים השיבו כי הדבר אסור, ואילו 46% סברו כי הוא מותר. בפילוח לפי קבוצות גיל ניכרת מגמה ברורה: ככל שגיל המשיבים צעיר יותר, כך עולה שיעור הסבורים כי אסור להיכנס לכנסיות.

מגמה דומה עלתה גם בשאלה האם הנצרות היא עבודה זרה. ההתפלגות הייתה קרובה לשוויונית: כמחצית מן המשיבים הסכימו עם הטענה שהנצרות היא דת של עבודה זרה, מתוכם 28% ציינו כי הם מסכימים מאוד עם האמירה, ולעומתם 27% ציינו כי הם כלל אינם מסכימים עמה.

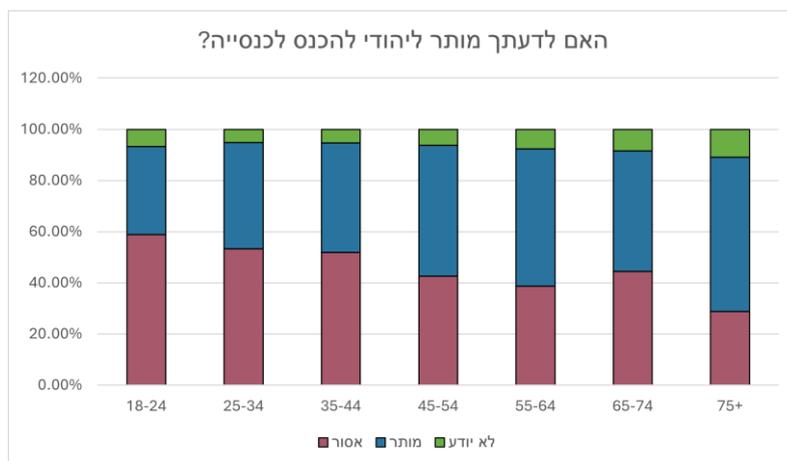
האם אתה מסכים עם האמירה "הנצרות היא דת של עבודה זרה"?

האם לדעתך מותר ליהודי להכנס לכנסייה?

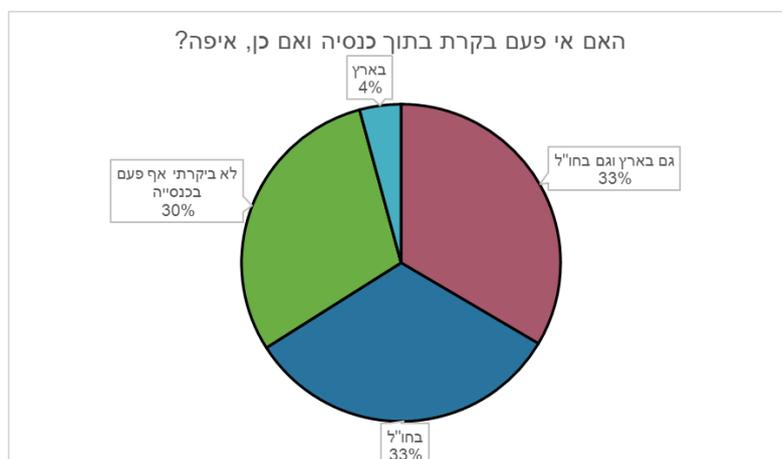
האם לדעתך מותר ליהודי להכנס לכנסייה?

במענה לשאלה האם ביקרת בכנסיות, 33% ציינו כי נכנסו לכנסיות בארץ או בחו"ל, 32% ציינו כי ביקרו רק בחו"ל, ו-30% מעולם לא ביקרו בכנסיה. נראה שהנתונים משקפים את העובדה שמרבית הישראלים מטיילים בחו"ל, בעיקר במדינות נוצריות, ורבים מגלים עניין באירועים המוניים בעלי הקשר נוצרי, כגון קרנבלים או שווקי חג המולד. מבין

המשיבים שענו שמעולם לא ביקרו בכנסיה מעניין היה לדעת האם זה נובע מחוסר עניין או מהימנעות מסיבות דתיות. הפער בין מי שענו שליהודים אסור להכנס לכנסיות לבין מי שלא ביקרו בכנסיה מצביעים על כך שאנשים רבים מודעים לאיסור הכניסה לכנסיות אך בכל זאת נכנסים אליהן.

בהשוואה לסקר שנערך בשנת 2008, בסקר משנת 2025 נרשמה עלייה של כ-10% בשיעור המשיבים הסבורים כי הכניסה לכנסיות אסורה. עם זאת, שיעור האנשים שצינו כי מעולם לא ביקרו בכנסיה נותר דומה בשני הסקרים.

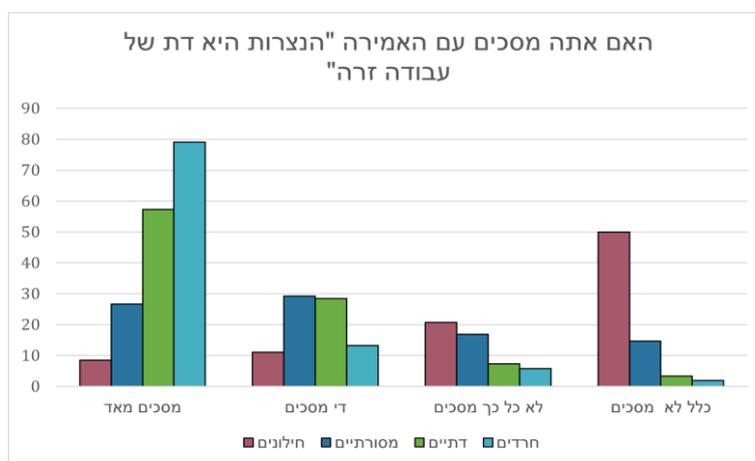
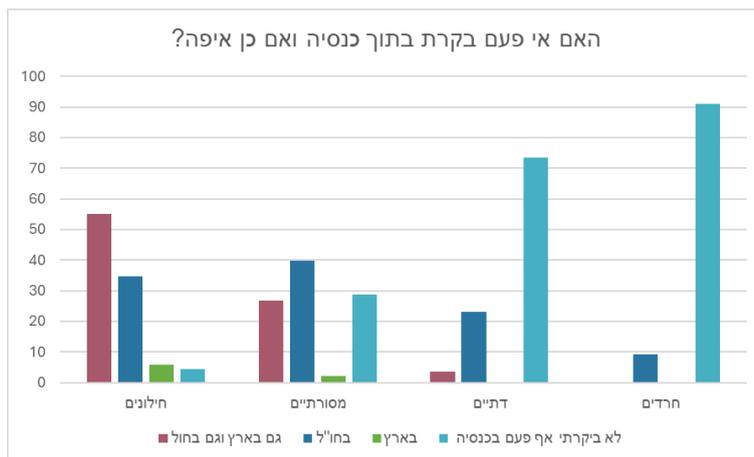

בחינת הממצאים לפי רמת דתיות מצביעה על מגמה עקבית וברורה: ככל שרמת הדתיות גבוהה יותר, כך גדל שיעור הסבורים כי הכניסה לכנסיה אסורה ליהודי. כך, 96% מן החרדים ו-86% מן הדתיים השיבו כי הכניסה לכנסיות אסורה, לעומת 18% מהחילונים.

מגמה זו מתחזקת גם ביחס לתפיסת הנצרות כעבודה זרה. בקרב החרדים נרשם שיעור גבוה במיוחד של הסכמה רבה עם הטענה שהנצרות היא עבודה זרה, ו-79% מהם הסכימו עם האמירה שמדובר בעבודה זרה. לשם השוואה, בקרב הדתיים רק 57% הביעו עמדה דומה, ובקרב החילונים השיעור נמוך ועומד על 8.5% בלבד.

גם ביחס להתנסות בפועל בביקור בכנסיות ניכרים פערים משמעותיים בין הקבוצות. בקרב החרדים, 9.1% ציינו כי ביקרו בכנסיה, אך רק מחוץ לישראל, לעומת 23% מן הדתיים שדיווחו על ביקור בכנסיות. מנגד, בקרב החילונים שיעור המבקרים גבוה במיוחד, ורק 4.5% מהם ציינו כי מעולם לא ביקרו בכנסיה.

בהשוואת הנתונים לפי העדפה פוליטית, ניכר כי מצביעי מרכז-שמאל נוטים יותר להחזיק בעמדות של "מותר להיכנס לכנסיות" בהשוואה למצביעי ימין.

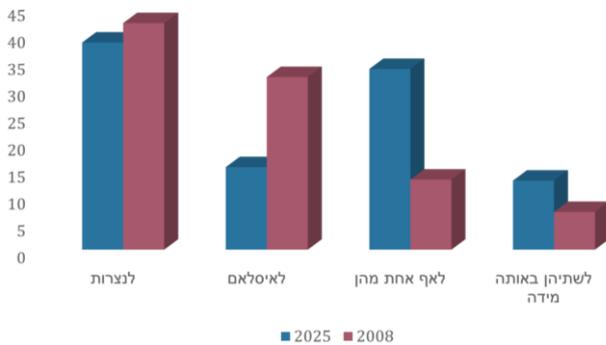

שאלה נוספת, אשר לכאורה עשויה להיתפס כשאלת ידע אך בפועל משקפת בעיקר עמדה, הייתה: "לדעתך, איזו דת קרובה יותר ליהדות?". בקרב כלל המדגם, 38.4% מן המשיבים ציינו את הנצרות כקרובה יותר ליהדות, 15.3% ציינו את האסלאם, 33.5% השיבו כי אף אחת מן הדתות אינה קרובה, ו-12.8% סברו כי שתיהן קרובות במידה דומה.

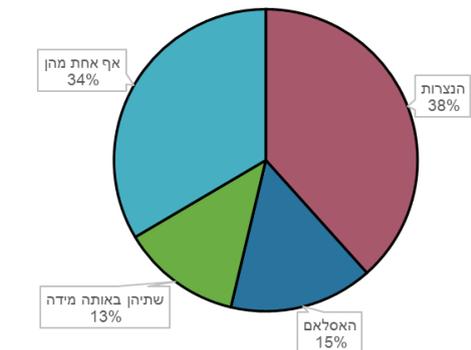
בקרב הציבור הדתי והחרדי, 27% מן המשיבים ציינו כי האסלאם קרוב יותר ליהדות, תשובה המשקפת תפיסה הלכתית הרואה קרבה תיאולוגית הלכתית בין היהדות לאסלאם. בהשוואה לנתוני שנת 2008 ניכר שינוי בדפוס המענה, המתבטא בנטייה גוברת לריחוק משתי הדתות: בעוד שבסקר משנת 2008 רק 13% השיבו כי אף אחת מן הדתות אינה קרובה ליהדות, שיעור זה עלה באופן משמעותי בסקר הנוכחי. במקביל, ניכרת השפעתה של המציאות הפוליטית והזיקה בין הסכסוך הישראלי-פלסטיני לבין הממד הדתי של היחסים בין יהודים למוסלמים: בשנת 2008 ציינו 32% מן המשיבים כי האסלאם קרוב יותר ליהדות, שיעור שהצטמצם בכמחצית בסקר הנוכחי.

הבחירה בנצרות כדת הקרובה יותר משקפת במידה רבה זיקה לעולם המערבי-נוצרי, בעוד שהאסלאם מתקשר בעיני משיבים רבים לתרבות הערבית-מזרח-תיכונית, הנתפסת כמצויה בעימות מתמשך עם מדינת ישראל. לפיכך, התשובות לשאלה זו אינן משקפות בהכרח ידע תיאולוגי או היסטורי מבוסס, אלא מבטאות בעיקר עמדות חברתיות ופוליטיות.

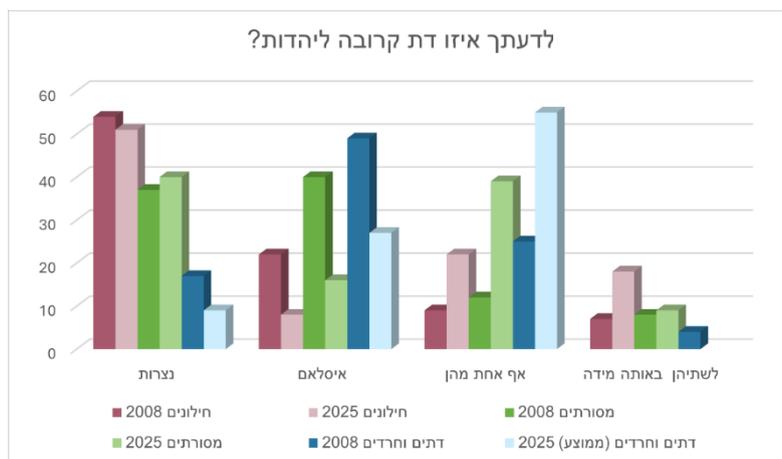
לדעתך איזו דת קרובה יותר ליהדות?

לדעתך איזו דת קרובה ליהדות?

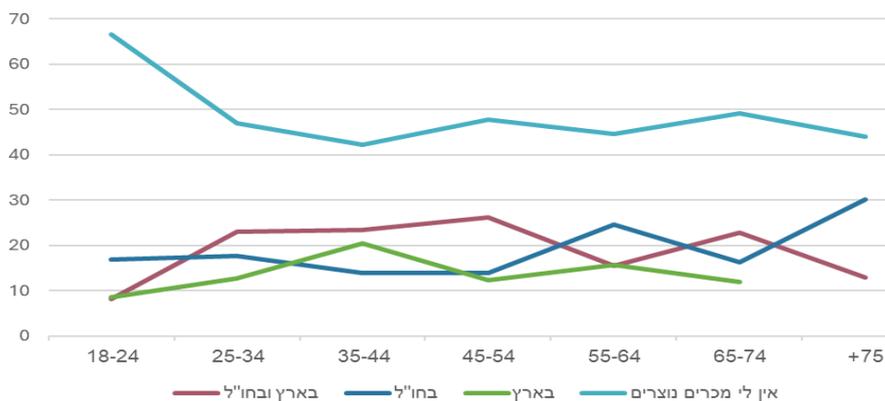
לדעתך איזו דת קרובה ליהדות?

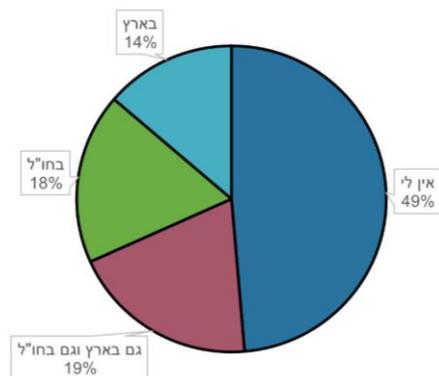
בהשוואה לנתוני 2008 עולה כי חלה ירידה בשיעור הנשאלים שדיווחו כי אין להם כלל מכרים נוצרים, ובמקביל נרשמה עלייה קלה בשיעור המשתתפים שציינו כי יש להם מכרים נוצרים בישראל בלבד. כ-50% מהמשיבים ציינו כי יש להם מכרים נוצרים בארץ ו/או בחו"ל, ובבחינת הנתונים על פי חלוקה לפי גיל, יש עליה משמעותית שמתחילה כבר בקבוצת הגיל 25-34, שעשויה לנבוע מחשיפה לשוק העבודה הבינלאומי או מטילים בחו"ל. בקבוצת הגיל 35-44 נרשמה עלייה מתונה בריבוי הקשרים עם נוצרים בארץ, שעשויה לשקף השתלבות של נוצרים מקומיים, נוצרים מהגרי עבודה העובדים כמטפלים, או נוצרים אזרחי ברית המועצות לשעבר שמזדהים, בין אם עלו או נולדו בארץ.

בהתאם לחלוקה לפי הגדרה דתית, ככל שרמת הדתיות עולה, ההיכרות עם נוצרים יורדת: 33% מהחילונים דיווחו כי אינם מכירים נוצרים, לעומת 79.7% מהחרדים. תיאוריות רבות מאז שנות ה-50 של המאה ה-20, אשר נבחנו גם בהקשר הישראלי, מצביעות על קשר בין מגע בין-אישי והיכרות ישירה – ואף יומיומית – לבין עלייה ברמות האמון, שיפור בעמדות הדדיות וצמצום דעות קדומות בין קבוצות. בהתאם לכך, ממצאי הסקר הנוכחי מצביעים אף הם על מתאם בין רמת ההיכרות לבין עמדות כלפי נוצרים, כך שככל שרמת ההיכרות והחשיפה האישית נמוכה יותר, כך נוטות להיות גם העמדות פחות חיוביות.

האם יש לך מכרים נוצרים ואם כן, איפה?

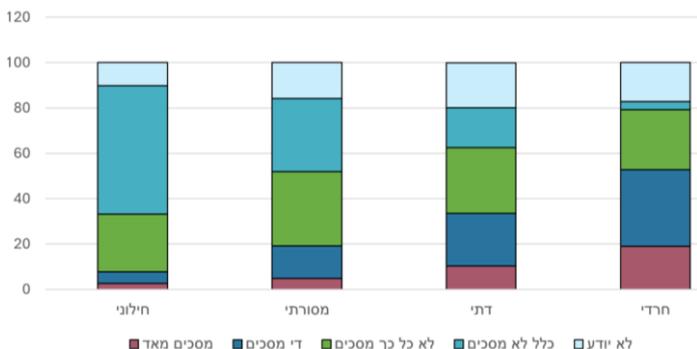
האם יש לך מכרים נוצרים ואם כן, איפה?

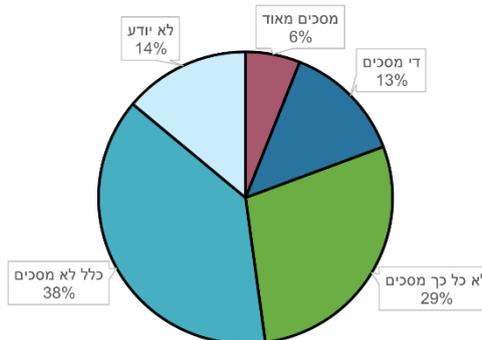
הוראת נצרות

במסגרת הסקר נשאלו המשתתפים האם הם מסכימים עם האמירה: "רוב הנוצרים הם מיסיונרים כלפי יהודים".³ כשני שלישים מהמשיבים לא הסכימו עם האמירה, בעוד שכמעט 20% הביעו הסכמה עמה. ככל שרמת הדתיות עולה, כך גוברת ההסכמה עם האמירה: בקרב המשיבים החרדים, רק 30% דחו את הטענה שלפיה רוב הנוצרים הם מיסיונרים 52.8% הסכימו ו-17.1% ענו שהם לא יודעים.

האם אתה מסכים עם האמירה "רוב הנוצרים הם מיסיונרים כלפי היהודים"?

האם אתה מסכים עם האמירה "רוב הנוצרים הם מיסיונרים כלפי יהודים"?

הכנסת לימודי נצרות לתוכנית הלימודים בבתי הספר היהודים היא סוגיה נוספת שנבחנה בסקר.⁴ אף ש-70% מהמשיבים דיווחו כי ביקרו בכנסיות ו-43% אינם רואים בנצרות עבודה זרה, שיעור הישראלים הסבורים שיש ללמד על נצרות בבתי הספר נמוך יותר. בסקר הבחנו בין שתי שאלות נפרדות: האם יש ללמד על הנצרות, והאם יש ללמד על הברית החדשה.

38% מהמשיבים הסכימו כי יש ללמד על הנצרות בבתי הספר, כשרק 7% הסכימו מאוד, לעומת 55% שלא הסכימו שיש ללמד על נצרות מתוכם 38.5% מאד לא מסכימים. מידת ההסכמה יורדת אף יותר בכל הנוגע להוראה על הברית החדשה: רק 18% הביעו הסכמה, בעוד 74% התנגדו. גם בקרב משיבים שהגדירו עצמם חילונים, כשליש סברו שאין ללמד על הנצרות, וכ-60% התנגדו להוראה על הברית החדשה.

³ היחס של יהודים בישראל לנצרות ולנוצרים מושפע במידה רבה מן ההיסטוריה של יחסי יהודים-נוצרים במערב, מן המחלוקת התיאולוגית בין הדתות, וכן מן החשש בעבר וגם בהווה, מפני פעילות מיסיונרית נוצרית כלפי יהודים.

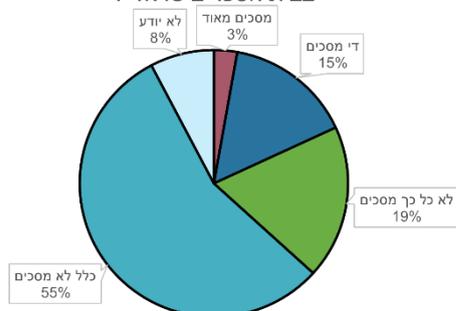
⁴ עוד על הוראת נצרות בבתי הספר היהודים בישראל: אורית רמון, אינס גבל וורדה וסרמן (עורכות), ישו היה יהודי: הוראה על נוצרים ונצרות במערכת החינוך בישראל, תל אביב: הוצאת רסלינג, 2023.

בחינת הנתונים לפי רמת השכלה מראה כי בעלי השכלה אקדמית מביעים נכונות גבוהה יותר לתמוך בהוראת הנצרות או הברית החדשה בהשוואה לבעלי השכלה נמוכה יותר. עם זאת, גם בקרבם רמת ההסכמה הנחרצת נמוכה יחסית: פחות מ-10% הביעו הסכמה מלאה לצורך בהוראת הנצרות, ופחות מ-5% ציינו כי הם מסכימים מאוד שיש ללמד על הברית החדשה.

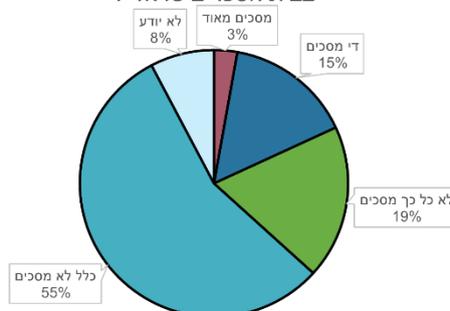
בנוגע לשאלה האם יש ללמד על נצרות בבתי הספר, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין קבוצות הגיל בשיעורי ההסכמה או ההתנגדות לעצם ההוראה. עם זאת, נמצא הבדל בעוצמת העמדות: בקרב קבוצות הגיל הצעירות שיעור ה"מתנגדים מאוד" גבוה יותר, ואילו ככל שעולים בגיל חלה התמתנות בעמדות – יש פחות "מתנגדים מאוד" ויותר "מתנגדים", וכן נטייה גבוהה יותר לבחור ב"מסכים מאוד" לעומת "מסכים".

בהשוואה לנתוני 2008, חלה עלייה משמעותית בשיעור המשיבים הסבורים שאין ללמד על נצרות או על הברית החדשה במסגרת מערכת החינוך. בשנת 2008, 54% מהמשיבים סברו שיש ללמד על נצרות, ו-37% סברו שיש ללמד על הברית החדשה.

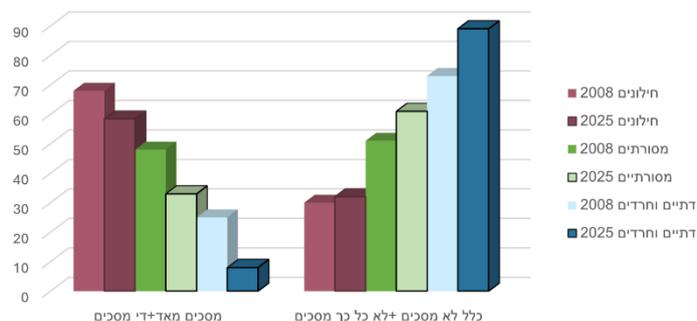
האם אתה מסכים עם האמירה "צריך ללמד על הברית החדשה בבית הספר בישראל"?

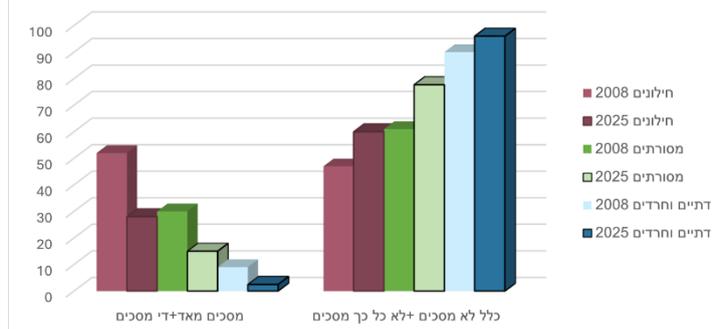
האם אתה מסכים עם האמירה "צריך ללמד על הברית החדשה בבית הספר בישראל"?

האם אתה מסכים עם האמירה "צריך ללמד על נצרות בבתי הספר בישראל"?

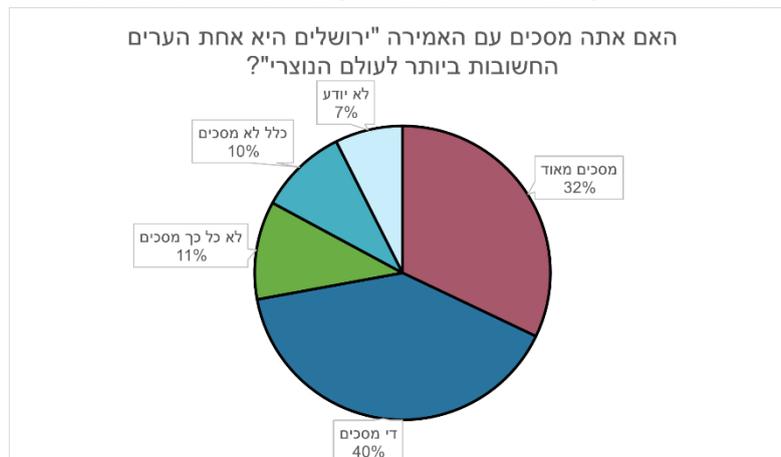

האם אתה מסכים עם האמירה "צריך ללמד על הברית החדשה בבית הספר בישראל"?

שאלה נוספת בסקר משקפת עמדה ערכית, אף שניתן לראות בה גם שאלה שמחייבת ידע, והיא נוגעת למעמדה של ירושלים בעולם הנוצרי. המשיבים התבקשו לציין אם הם מסכימים עם האמירה שירושלים היא אחת הערים החשובות ביותר לעולם הנוצרי. 72% מהמשיבים הסכימו עם האמירה, בעוד 20% הביעו אי-הסכמה. בקרב קבוצות הגיל הצעירות (18–34) נרשמה רמת הסכמה נמוכה יותר ביחס לשאר קבוצות הגיל.

כמו כן, נמצא קשר ברור בין רמת הדתיות לבין מידת ההסכמה: ככל שרמת הדתיות עולה, כך גוברת אי-ההסכמה עם האמירה בדבר חשיבותה של ירושלים לנוצרים. בקרב חרדים נרשם יחס כמעט שוויוני בין מסכימים לבין לא-מסכימים 44%, לעומת 86% מהמשיבים החילונים שהסכימו עם האמירה. ממצאים אלה מצביעים על כך שהשאלה בדבר חשיבותה של ירושלים לנוצרים אינה נתפסת בעיקר כשאלת ידע או היכרות עם המקומות הקדושים לנוצרים, אלא כביטוי לעמדה אידאולוגית המבקשת לעצב מציאות סמלית שבה אין תחרות על העיר. בסקר משנת 2008 נשאלו המשתתפים אם הם מסכימים עם האמירה שירושלים היא עיר מרכזית לעולם הנוצרי. למרות הבדל קל בניסוח השאלה, בהשוואת התשובות ניכרת עלייה משמעותית ברמת ההסכמה ב-2025, בכל קבוצות הדתיות, בדבר היות ירושלים אחת הערים החשובות ביותר לעולם הנוצרי.

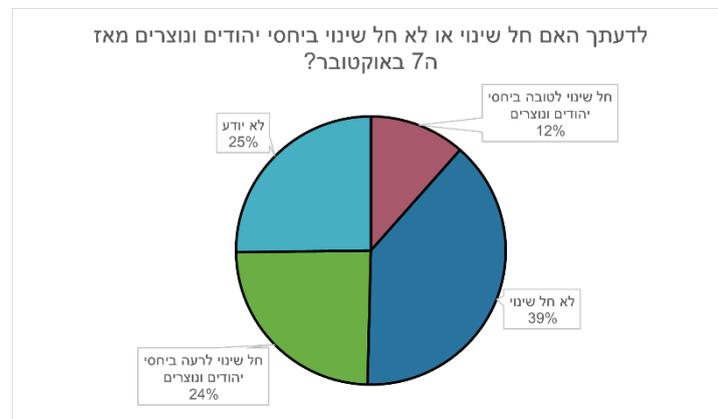
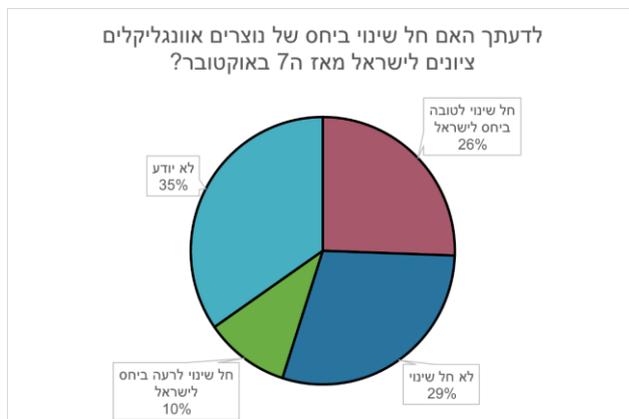
2008 האם אתה מסכים או לא מסכים שירושלים היא עיר מרכזית לעולם הנוצרי						
2025 האם אתה מסכים עם האמירה שירושלים היא אחת הערים החשובות ביותר לעולם הנוצרי						
דתיים וחרדים 2025	דתיים וחרדים 2008	מסורתיים 2025	מסורתיים 2008	חילונים 2025	חילונים 2008	
48	28	69.4	39	86.2	66	מסכים מאוד + די מסכים
48	67	21.7	57	9.7	31	לא כ"כ מסכים + כלל לא מסכים

ב. שינויים ביחסי יהודים ונוצרים⁵

בסקר שערכנו בשנת 2008 נבחנה מודעותם של יהודים בישראל לשינויים שחלו בעמדת הכנסייה הקתולית כלפי יהודים, בעיקר מאז ניסוח המסמך *נסטרה אאטה*, אשר השנה מציינים 60 שנים לפרסומו. באותה עת, 40% מהמשיבים העריכו כי יחס הכנסייה הקתולית ליהודים הוא חיובי, ושיעור דומה סבר כי הוא שלילי. עם זאת, 58% ציינו כי חל שינוי לטובה ביחס הכנסייה הקתולית ליהודים במהלך חמישים השנים שקדמו לסקר (מתוכם 20% ציינו שינוי משמעותי), ורק 3% הצביעו על הרעה ביחס זה.

לעומת זאת, בסקר הנוכחי ניכרת התדרדרות באופן שבו יהודים בישראל תופסים את יחס הנוצרים אליהם. ממצא זה נבחן באמצעות שתי שאלות: האחת התייחסה באופן כללי ליחסי יהודים ונוצרים לאחר אירועי 7 באוקטובר, והשנייה התמקדה ביחסם של נוצרים אוונגליקלים ציונים לישראל. ביחס לשאלה הכללית, רק 11% מהמשיבים סברו כי חל שינוי לטובה ביחסי יהודים ונוצרים מאז 7 באוקטובר, בעוד כרבע מהיהודים בישראל העריכו כי חל שינוי לרעה. דתיים ומסורתיים הצביעו על שינוי לטובה בשיעור מעט גבוה מהמוצע, בעוד שבקרב חילונים וחרדים נרשמו שיעורים גבוהים יותר של משיבים שהצביעו על שינוי לרעה. מאחר שהשאלה לא הבחינה בין זרמים נוצריים שונים, ייתכן שההיכרות עם העולם האונגליקלי הציוני, שהביע לאורך המלחמה תמיכה בישראל ובממשלתה, והיחסים שקהילות דתיות מטפחות עם נוצרים אוונגליקלים, השפיעו על עמדות המשיבים.

השערה זו מקבלת חיזוק בבחינת השאלה שהתמקדה ביחסם של נוצרים אוונגליקלים ציונים לישראל מאז 7 באוקטובר. גם כאן, מסורתיים ודתיים נטו יותר להצביע על שינוי לטובה ופחות על שינוי לרעה בהשוואה לחילונים ולחרדים. באופן כללי, כרבע מהמשיבים ציינו שינוי לטובה ביחסם של נוצרים אוונגליקלים ציונים לישראל, כ-10% הצביעו על שינוי לרעה, ושליש מהמשיבים ציינו כי אינם יודעים.

ג. היחס הרצוי של הרשויות לנוצרים בישראל

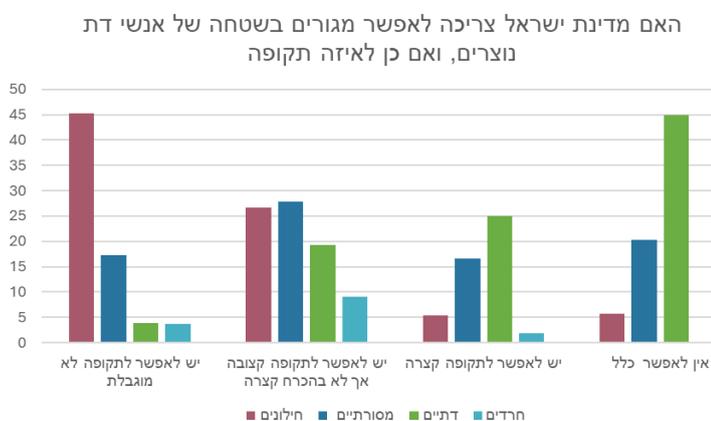
במדינת ישראל חיים כיום כ-2700 אנשי דת נוצרים, שרובם אינם אזרחי המדינה. ישראל מאפשרת לאנשי דת שאינם

⁵ במהלך השנתיים האחרונות מתקבל הרושם כי רבים מהעוסקים בדיאלוג בין-דתי התקשו להמשיך בפעילותם השוטפת. משבר זה הוא תולדה של המלחמה הקשה והעצימה בעזה, בעקבות מתקפת חמאס על יישובי עוטף עזה ב-7 באוקטובר, אשר העמיקה את הקרע בין קהילות דתיות שונות על רקע יחסן לקהילות בישראל ובפלסטין. במקרים רבים הופסקה הפעילות הבין-דתית לחלוטין, ובאחרים הצטמצם הדיאלוג והפך מוגבל. ביקורת מצד מוסדות דתיים נוצרים על מדיניות ממשלת ישראל ועל אופן התנהלותה, לצד החשש מעלייה באירועים אנטישמיים, השפיעו על עמדות ישראלים ועל האופן שבו הם תופסים את יחס הנוצרים כלפיהם.

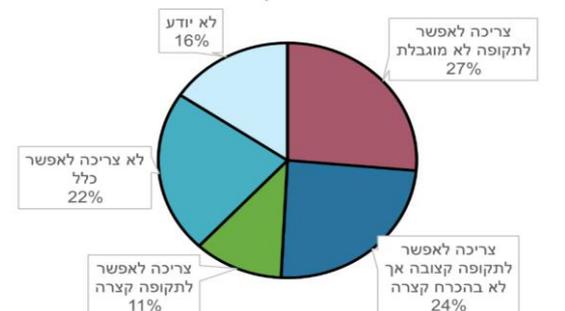
אזרחים לשהות בתחומה באמצעות אשרת ישיבה, ויזה לאיש דת מסוג A/3, הניתנת לתקופה של עד שנה או יותר וניתנת לחידוש. אשרה זו מאפשרת שהייה בישראל ללא זכויות תושב, וללא הגבלה עקרונית על מספר חידושיה, ועבור אזרחי מדינות מסוימות בכפוף לאישור ביטחוני. כמו כן משרתים בכנסיות אנשי דת מקומיים בעלי אזרחות או תושבות קבע.⁶

הסקר ביקש לבחון את עמדותיהם של יהודים אזרחי ישראל ביחס להתנהלות רשויות המדינה כלפי אנשי דת נוצרים החיים בישראל. לשאלה האם מדינת ישראל צריכה לאפשר לאנשי דת נוצרים להתגורר בשטחה, השיבו 61% מן הנשאלים כי המדינה אכן צריכה לאפשר לאנשי דת להתגורר בישראל. עם זאת, רק מעט יותר מרבע מהנשאלים סברו כי יש לאפשר מגורים לתקופה בלתי מוגבלת, ו-11% תמך באפשרות של מגורים לתקופה מוגבלת וקצרה. 22% מן העונים על הסקר השיבו כי אין לאפשר כלל לאנשי דת להתגורר בשטח המדינה.

בהקשר זה נמצאו פערים משמעותיים מאוד בהתאם לרמת הדתיות של הנשאלים: 73.6% מן החרדים סברו כי אין לאפשר כלל לאנשי דת להתגורר בישראל, לעומת 45% בקרב הדתיים, ואילו בקרב חילונים שיעור זה יורד ל-5.7% בלבד.

לפי דעתך האם מדינת ישראל צריכה לאפשר מגורים בשטחה של אנשי דת נוצרים כדוגמת כמרים, ואם כן לאיזה תקופה?

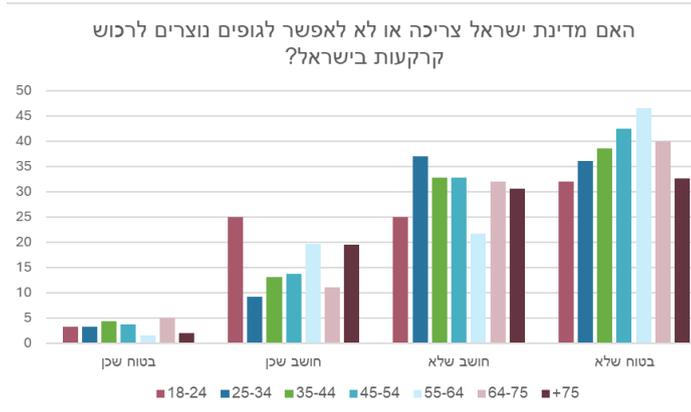

שאלה נוספת בסקר עסקה בעמדות הציבור ביחס לאפשרות של גופים נוצריים לרכוש קרקעות בישראל. חשוב לציין כי במסגרת השאלה לא הובהרה מטרת הרכישה, ואם מדובר בבניית כנסיות, מבני מגורים, מוסדות חינוך או בתי חולים, וכן לא הובהרה זהות הרוכשים; כלומר, האם מדובר באנשי דת או בגופים נוצריים מחו"ל או מקומיים.

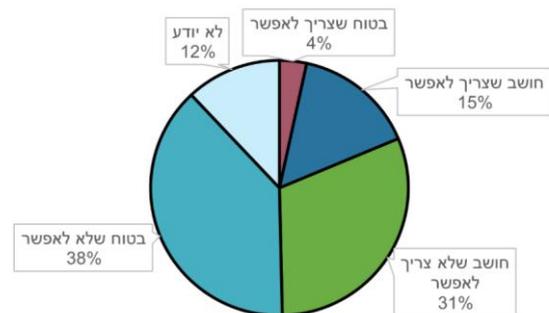
מן הממצאים עולה כי 70% מן הנשאלים סברו כי המדינה אינה צריכה לאפשר לגופים נוצריים לרכוש קרקעות בישראל; מתוכם, 38% השיבו כי הם "בטוחים שלא". לעומת זאת, 19% מן הנשאלים סברו כי יש לאפשר לגופים נוצריים לרכוש קרקעות, ורק 3.4% ציינו כי הם בטוחים בכך.

בשאלה זו נמצאה חריגה מההתפלגות הרגילה של התשובות לפי שכבות גיל. בקבוצת הגיל הצעירה (18–24) ציינו 28% כי יש לאפשר רכישת קרקעות על ידי גופים נוצריים, בעוד שיעור המתנגדים בקבוצה זו היה נמוך ב-15% בהשוואה לכלל המדגם. מנגד, דווקא בקרב קבוצות הגיל המבוגרות יותר (44–64) נמצא שיעור גבוה יותר של נשאלים שציינו כי הם בטוחים שהמדינה אינה צריכה לאפשר רכישת קרקעות בידי גופים נוצריים.

⁶ על פי נתונים שפרסמה רשות האוכלוסין וההגירה, בשנת 2024 היו בישראל 2,296 אנשי דת המחזיקים באשרת איש דת מסוג A/3, לצד אנשי דת נוספים המחזיקים במעמד של תושבות קבע וכן סטודנטים. הדו"ח מצוין גם ירידה של 33% במספר מחזיקי אשרת A/3 בהשוואה לשנת 2023. ראו: רשות האוכלוסין וההגירה, **דו"ח סיכום 2024**, טבלה 2 (עברית),

לדעתך, האם מדינת ישראל צריכה או לא צריכה לאפשר לגופים נוצריים לרכוש קרקעות בישראל?

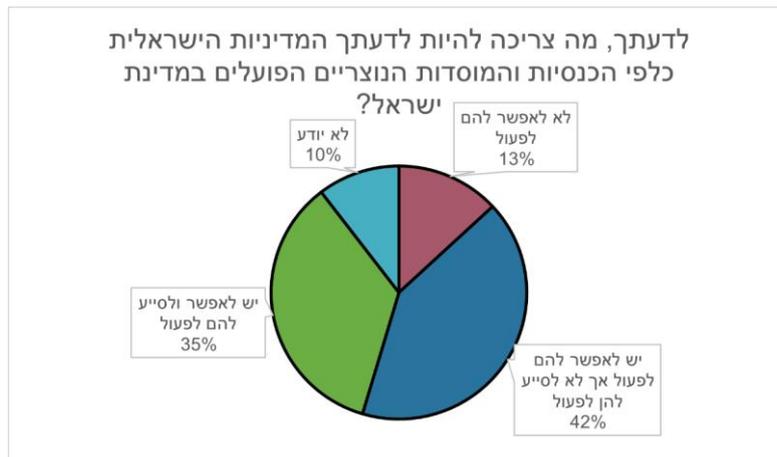
רקע כללי לשאלות ביחס לתמיכת המדינה במוסדות כנסייתיים.

בישראל פועלים מוסדות כנסייתיים רבים המספקים מגוון רחב של שירותים. שירותים אלה כוללים שירותי דת לקהילות הנוצריות, כגון פעילות בכנסיות, מועדוני נוער ומועדוני קהילה, וכן מוסדות חינוך, רפואה ורווחה. הכנסיות מפעילות בתי ספר דוברי ערבית במעמד של "מוכר שאינו רשמי", ולפיכך הם כפופים לתוכניות הלימודים של משרד החינוך ולמסגרות המימון שלו. מוסדות חינוך אלה משרתים הן את האוכלוסייה הנוצרית והן את האוכלוסייה המוסלמית מקרב אזרחי ישראל. נוסף על כך, פועלים מוסדות כנסייתיים בתחומי הרפואה והרווחה, המעניקים שירותים לכלל האוכלוסייה, ובהם בתי חולים, הוספיסים ומוסדות לאנשים עם מוגבלויות.

מוסדות אלה משרתים את האוכלוסייה האזרחית ומספקים מענה משלים, ולעיתים אף חלופי, לפעילות הרשויות בתחומי החינוך, הבריאות והרווחה. בהתאם לכך, הם מקבלים מימון על פי מספר האזרחים הנהנים משירותיהם ופועלים תחת פיקוח של הרשויות ומשרדי הממשלה הרלוונטיים, ובהם משרדי הבריאות, הרווחה והחינוך. נוסף על שירותים אלה, הכנסיות מעניקות גם שירותים לצליינים, לרבות אירוח והסעדה, לצד מענה רוחני.

העמדות של המשיבים לשאלה "מה צריכה לדעתך להיות המדיניות הישראלית כלפי הכנסיות והמוסדות הנוצריים הפועלים במדינת ישראל" מלמדות כי רוב היהודים הישראלים (76%) סבורים שיש לאפשר למוסדות אלה לפעול. בתוך קבוצה זו ניכרת התפלגות כמעט שווה בין מי שסבורים שיש לאפשר ואף לסייע לפעילותם לבין מי שסבורים שיש לאפשר להם לפעול אך ללא סיוע. מיעוט קטן יחסית, 13%, סבר כי אין לאפשר למוסדות אלה לפעול כלל; עם זאת, שיעור זה עולה ל-43% בקרב החברה החרדית. בחברה הדתית והחרדית שיעור התומכים במתן סיוע למוסדות אלה נמוך במיוחד ומגיע לאחוזים בודדים בלבד.

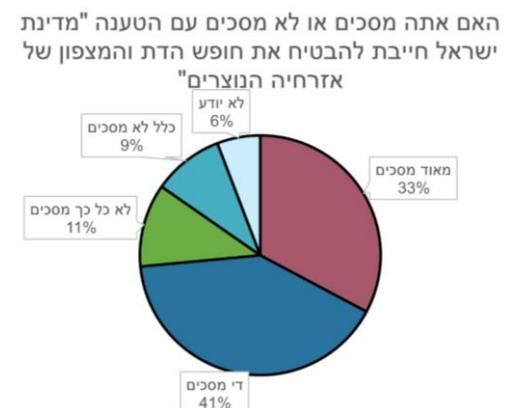
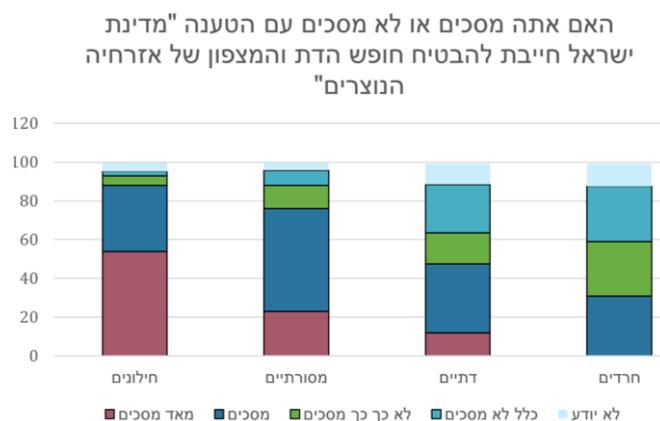
בהשוואה לסקר משנת 2008 ניכרת מגמת שיפור מתונה: חלה ירידה בשיעור הסבורים שיש להגביל את פעילות המוסדות הנוצריים, כאשר חלקם עברו לתמוך בקיומם של מוסדות אלה ללא תמיכה מהמדינה. שינוי זה מופיע בכלל הקבוצות הדתיות, וייתכן שהוא קשור לחשיפה גוברת לפעילותם של מוסדות נוצריים המספקים שירותים לכלל האוכלוסייה.

שאלה עקרונית שעסקה ביחסי המדינה עם אזרחיה הנוצרים נגעה לסוגיית שמירה על חופש הדת והמצפון. בהכרזת העצמאות נקבע כי "מדינת ישראל ... תבטיח חופש דת", ובפסיקות חוזרות ונשנות של בית המשפט העליון נקבע כי חופש הדת והמצפון כלול ומעוגן בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. על רקע זה נבחנו עמדותיהם של יהודים אזרחי ישראל ביחס לחופש הדת והמצפון של האזרחים הנוצרים, ובפרט בשאלה האם, לתפיסתם, המדינה מחויבת להבטיח חירות זו.

מן הנתונים עולה כי שליש מן היהודים בישראל השיבו כי הם מאוד מסכימים עם האמירה "מדינת ישראל חייבת להבטיח חופש דת והמצפון של אזרחיה הנוצרים", ועוד 40% ציינו כי הם די מסכימים עם טענה זו. מנגד, אחד מכל חמישה יהודים ישראלים אינו מסכים לכך שמדינת ישראל חייבת להבטיח חופש דת ומצפון לאזרחיה הנוצרים.

פילוח לפי רמת דתיות מצביע על פערים ניכרים: בקרב הציבור הדתי 41.5% השיבו כי הם אינם מסכימים כלל או לא כל כך מסכימים לכך שהמדינה מחויבת להבטיח חופש דת ומצפון לאזרחים נוצרים, ובקרב הציבור החרדי שיעור זה עולה ל-57%. ממצאים אלה דומים לנתונים שנמצאו בסקר מקביל שנערך בשנת 2008, ומעידים על יציבות יחסית בעמדות הציבור לאורך זמן. עם זאת, בהשוואה בין תשובות בני 18–29 בשנת 2008 לבין תשובותיהם כיום, בהיותם בקבוצת הגיל 35–44, ניכרת עלייה בשיעור הסבורים כי המדינה מחויבת לשמירה על חופש הדת והמצפון של הנוצרים. זאת, בעוד שכאשר היו צעירים, עמדותיהם היו זהות כמעט לאלה של בני 18–24 כיום.

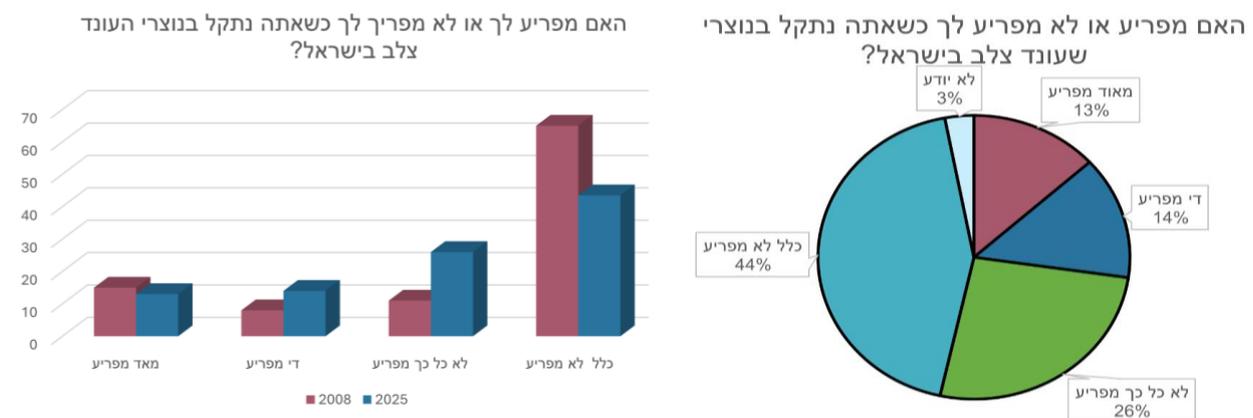
ד. יחסם של יהודים-ישראלים לאוכלוסיה הנוצרית בארץ (לא ערבית)

הסקר ביקש לבחון את רמת הרגישות הציבורית כלפי סמלים נוצריים וכלפי מפגש יומיומי עם נוצרים, ובפרט לבדוק עד כמה תופעות כגון יריקה כלפי אנשי דת, בין אם ממניעים דתיים ובין אם ממניעים לאומניים, משקפות עמדות הרווחות בציבור הרחב.⁷

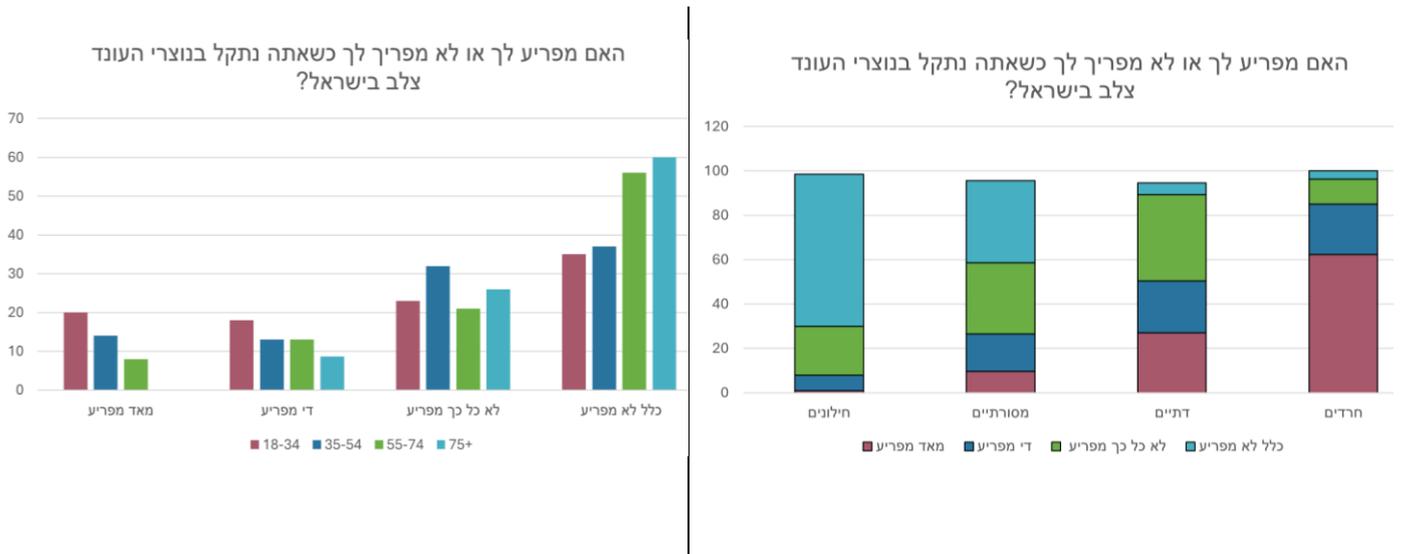
מהנתונים עולה כי 70% מן היהודים בישראל העידו כי אין הדבר מפריע להם כאשר הם נתקלים באדם נוצרי העונד צלב ברחוב בישראל. מנגד, 13% מן הנשאלים ציינו כי הדבר "מאוד מפריע" להם. פילוח לפי רמת דתיות מצביע על פערים חדים: בקרב הציבור הדתי כרבע מן הנשאלים ציינו כי הדבר "מאוד מפריע" להם, ואילו בקרב הציבור החרדי שיעור זה עולה ל-62%.

בהשוואה לנתוני סקר משנת 2008 לא ניכרת תזוזה משמעותית מן הקטגוריה "מפריע" ל"לא מפריע", או להפך, בריכוז הנתונים הכולל. עם זאת, ניכרת החמרה בעוצמת העמדות: בקרב כלל הקבוצות נרשמה תזוזה מתשובות קצה לביניים, מ"לא מפריע כלל" ל"לא כל כך מפריע". מגמה זו בולטת הן בקרב הציבור החילוני והן בקרב הציבור החרדי. גם בקרב קבוצות המזוהות בדרך כלל עם עמדות ליברליות יחסית נמצאו שיעורים לא מבוטלים של תחושת אי-נוחות: כ-10% ממצביעי שמאל-מרכז וכ-15% מבעלי השכלה אקדמית ציינו כי מפריע להם לראות אדם נוצרי העונד צלב במרחב הציבורי.

נוסף על כך, פילוח לפי גיל מצביע על כך שקבוצות הגיל הצעירות (18–34) הביעו עמדות שלפיהן ענידת צלב מפריעה להן במידה רבה יותר בהשוואה לקבוצות הגיל המבוגרות. גם במקרה זה, בהשוואה בין תשובות בני 18–29 בשנת 2008 לבין תשובותיהם כיום, בהיותם בני 35–44, ניכרת עלייה ברמת הסובלנות הדתית. בעוד שבהיותם בקבוצת הגיל הצעירה 45% ציינו כי צלב מפריע להם ו-52% ציינו כי אינו מפריע להם, כיום, כאשר הם בני 35–44, רק ל-27% הצלב מפריע, ולעומת זאת ל-68% הוא אינו מפריע. ממצא זה מצביע על עלייה בסובלנות הדתית עם הגיל.

⁷ תופעת התקיפות נגד נוצרים, מוסדות נוצריים וסמלים נוצריים זוכה בשנים האחרונות לתשומת לב ציבורית ומחקרית גוברת, על רקע עלייה ניכרת הן במספר האירועים והן בחומרתם. עם זאת, יש לציין כי איסוף נתונים באופן שיטתי בנוגע לתקריות אלה שהחל רק בשנת 2023, עדיין מצומצם ואינו משקף בהכרח את היקפן המלא של התופעות. בניתוחים שהוצגו בדוחות שפורסמו על ידי מרכז רוסניג לחינוך ודיאלוג זוהו קשרים בין האקלים הפוליטי, העלייה הכללית ברמות האלימות במרחבים שונים, אוזלת ידם של גורמי האכיפה והרשויות בטיפול בתופעה, וכן חששם של נוצרים לדווח על תקיפות, לבין התגברות האירועים.

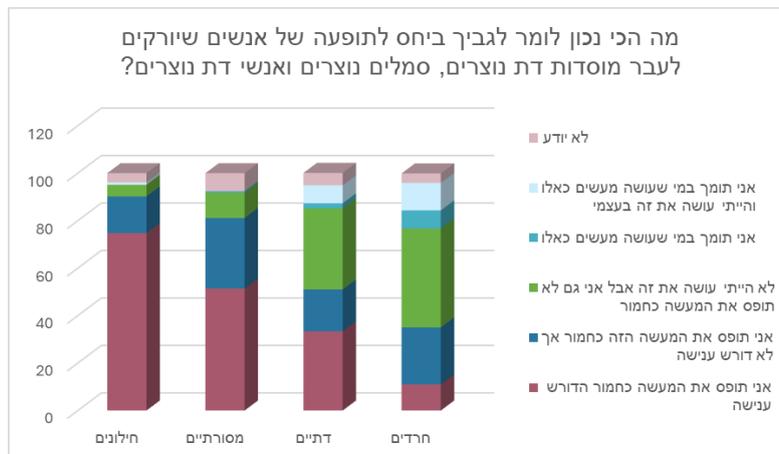
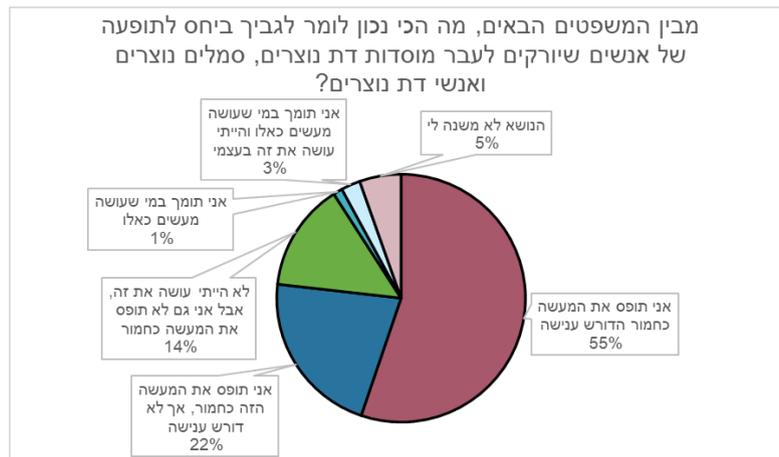
על מנת לבחון את יחסיה של החברה לתופעת היריקות על נוצרים בקרב החברה הישראלית, בחן הסקר את עמדות הציבור היהודי בישראל גם בנושא זה. מן הממצאים עולה כי למעלה ממחצית מהמשיבים היהודים בישראל תופסים את המעשה כחמור וככזה הדורש ענישה, ואילו 22% סבורים שמדובר במעשה חמור אך כזה שאינו מצדיק ענישה. עם זאת, 14% מן המשיבים סברו כי אין מדובר במעשה חמור, אם כי לא היו עושים זאת בעצמם. בנוסף, 4% מיהודים בישראל מביעים תמיכה במי שמבצעים יריקות על נוצרים, וחלק מהם אף העידו כי הם עצמם נוהגים לעשות זאת. עוד עולה כי 5% מהמשיבים ציין כי הנושא אינו מעסיק אותו, בין אם בשל היעדר עמדה מגובשת ובין אם מתוך אדישות כלפי התופעה.

בדוח שפורסם על ידי מרכז רוסינג⁸ נמצא כי כלל התוקפים שזוהו הם בעלי חזות דתית, ובעיקר משתייכים לחברה החרדית והחרד"לית. ממצא זה משתקף גם בנתוני הסקר: בקרב חרדים עולה שיעור התומכים בתופעה לכמעט אחד מכל חמישה, ושיעור המשיבים שהעידו כי היו יורקים בעצמם מטפס ל-12% כש-7% מן החרדים מביעים תמיכה במי שמבצעים את המעשה, ורק 11% תופסים את היריקות כמעשה חמור הדורש ענישה. בקרב הציבור הדתי 9% תומכים בתופעה, ואילו בקרב מסורתיים וחילונים לא נרשמה כלל תמיכה פעילה במעשה. עם זאת, רק כמחצית מן המסורתיים וכשליש מן הדתיים רואים בתופעה מעשה חמור המחייב ענישה.

בחינת שיעורי התמיכה לפי קבוצות גיל מעלה כי ממצאי הסקר משקפים את המציאות בשטח, שבה ניכרת שכחות גבוהה יותר של יורקים בקרב צעירים. כך, יותר מאחד מכל עשרה משיבים בקבוצת הגיל 18-24 הביע תמיכה בתופעה או העיד כי היה יורק בעצמו. לבסוף, נמצא פער מובהק בעמדות ביחס לתופעה על פי זיהוי פוליטי: 68% ממצביעי השמאל-מרכז תופסים את היריקות כמעשה חמור הדורש ענישה, לעומת 48% בלבד מקרב מצביעי הימין.

⁸ דוח לשנת 2024 זמין <https://rossingcenter.org/wp-content/uploads/2025/03/Web-Harrasment-christians-in-jlem-report-ENG-2024.pdf>

דוח לשנת 2023 זמין <https://rossingcenter.org/escalating-hostilities-against-christians>

ה. יחסם של יהודים-ישראלים לנוצרים המשולבים בחברה היהודית

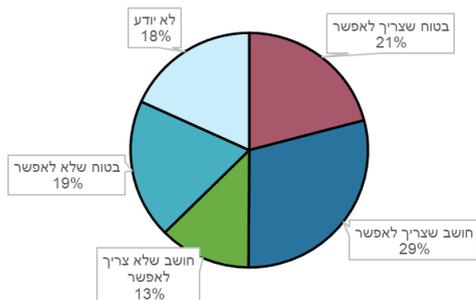
בשנות ה-90 של המאה ה-20 עלו לישראל מאות אלפי עולים מברית המועצות לשעבר. הפער בין חוק השבות, המאפשר עלייה לישראל לכל מי שיש לו סב או סבתא יהודים, לבין אופן הרישום במרשם האוכלוסין, המתבצע בהתאם להלכה האורתודוקסית ועל בסיס יהדות האם בלבד, הוביל לכך שרבים מן העולים ביקשו להירשם כחסרי דת. לקבוצה זו הצטרפו גם רבים מבני ובנות הזוג הלא-יהודים של העולים. כיום רשומים בישראל למעלה מחצי מיליון אזרחים כ"חסרי דת", כפי הנראה חלקם מאמינים נוצרים ואף מקיימים אורח חיים נוצרי. ברבות השנים, גם מי שהוגדרו בעבר כחסרי דת או אף כיהודים החלו לבטא את זהותם הנוצרית באופן חופשי ופומבי יותר.

בשנת 2008 בחן הסקר את עמדות היהודים בישראל כלפי נוצרים עולי חבר המדינות, ואילו בסקר הנוכחי נבחנות העמדות כלפי נוצרים המשולבים בחברה היהודית-ישראלית מבלי להתייחס למוצאם מברית המועצות לשעבר, וזאת נוכח העובדה שמדובר כיום בדור השני והשלישי של העולים.

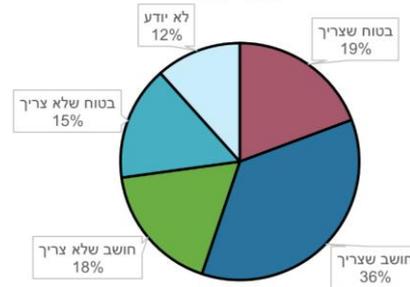
מן הממצאים בסקר הנוכחי עולה כי כשליש מן היהודים בישראל סבורים שאין לאפשר לנוצרים שעלו לישראל מתוקף חוק השבות לקיים בארץ טקסים דתיים נוצריים. בקרב הציבור הדתי והחרדי שני שליש סבורים שאין לאפשר זאת. נמצאו גם פערים ניכרים לפי עמדה פוליטית: בעוד שרק 43% ממצביעי הימין סבורים שיש לאפשר לנוצרים לקיים טקסים דתיים, בקרב מצביעי השמאל שיעור זה עומד על 76%. בהשוואה בין תשובות בני 18–29 בשנת 2008 לבין תשובותיהם כיום, בהיותם בני 35–44, ניכרת עלייה בסובלנות הדתית: בעוד שבשנת 2008 52% סברו שאין לאפשר לעולים מחבר המדינות המגדירים עצמם נוצרים לקיים פולחן דתי, בקרב אותה קבוצה כיום שיעור זה ירד ל-39% בלבד.

באשר לשאלה האם צה"ל צריך לאפשר לחיילים המגדירים את עצמם כנוצרים להישבע על הברית החדשה, שאלה בעלת משמעות מעשית הנוגעת לחופש דת במסגרת הצבאית, הנתונים הכלליים דומים: כמחצית מן המשיבים סבורים שיש לאפשר זאת, בעוד 31% מתנגדים. בהשוואה לנתוני שנת 2008 לא ניכר שינוי מהותי בעמדות הציבור, אם כי נרשמה ירידה קלה בשיעור א־ההסכמה הכללי, לצד עלייה מתונה בקרב מסורתיים וחילונים התומכים במתן חופש פולחן ובאפשרות להישבע על הברית החדשה במקום על התנ"ך. רמת התמיכה הרחבה בסוגיה זו מעידה על נכונות גוברת בציבור היהודי בישראל לגמישות דתית במסגרת השירות הצבאי.⁹

לדעתך, האם צה"ל צריך או לא צריך לאפשר לחיילים המגדירים את עצמם נוצרים להישבע בברית החדשה במקום בתנ"ך?

לדעתך, האם צריך או לא צריך לאפשר לנוצרים שעלו לישראל מתוקף חוק השבות לקיים בארץ טקסים דתיים נוצריים?

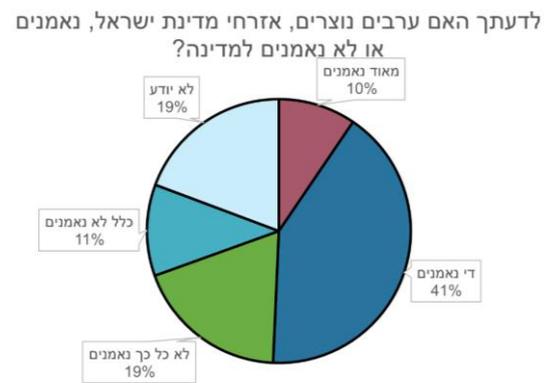
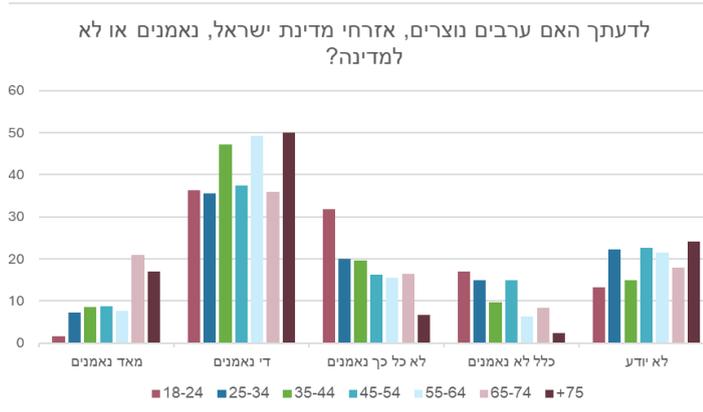
1. יחסם של יהודים-ישראלים לנוצרים-ערבים

מספר שאלות בסקר התמקדו ביחסם של יהודים בישראל לערבים-נוצרים, אזרחי מדינת ישראל ותושבי מזרח ירושלים. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, חיים כיום בישראל 141,000 ערבים-נוצרים. מרביתם מתגוררים בגליל, ביישובים מעורבים של נוצרים ומוסלמים, וכן בערים כגון נוף הגליל, עכו, חיפה, רמלה, לוד וירושלים, ערים המאופיינות במרקם אוכלוסייה מעורב של יהודים, נוצרים ומוסלמים, ברמות שונות של השתלבות. יצוין כי נוצרים פלסטינים תושבי ירושלים אינם אזרחי המדינה אלא מחזיקים במעמד של תושבי קבע. בעוד שקיימים סקרים רבים הבוחנים את עמדות הציבור היהודי כלפי ערבים באופן כללי, מחקר זה ביקש למקד את הבדיקה ביחס לערבים-נוצרים באופן ייחודי.

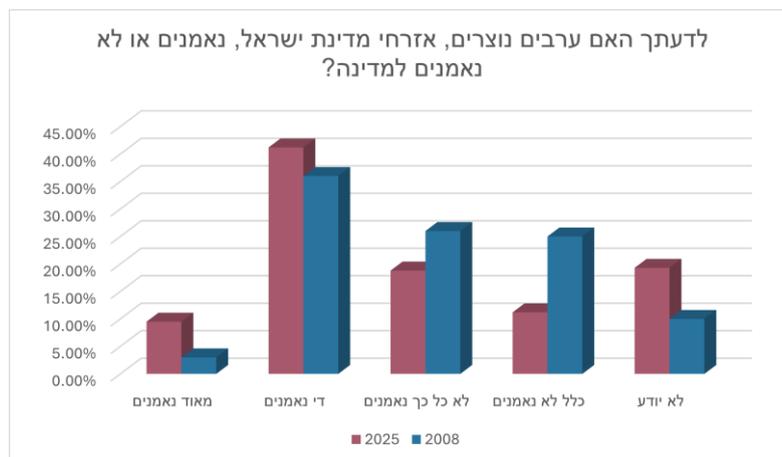
מן הנתונים עולה כי מחצית מן המשיבים היהודים סבורים שערבים-נוצרים נאמנים למדינת ישראל; עם זאת, רק אחד מכל עשרה רואה בהם נאמנים מאוד, ואילו היתר מגדירים את נאמנותם כ"די נאמנים". מנגד, 11% מהמשיבים אמרו שערבים-נוצרים כלל אינם נאמנים. קרוב ל-20% מן המשיבים בחרו בתשובה "איני יודע", תשובה היכולה להתפרש כהודאה בחוסר היכרות, כהבעת התלבטות, או כביטוי לחוסר עניין בנושא.

בקרב קבוצת הגיל הצעירה (18–24) ניכרת רמת אמון נמוכה יותר, בדומה לממצאים שעלו בשאלות אחרות בסקר. במקרה זה, לא רק ששיעור המשיבים הסבורים כי ערבים-נוצרים אינם נאמנים למדינה גבוה משמעותית מהמוצע הכללי (49% בקבוצת גיל זו לעומת 30% בכלל המדגם), אלא גם ששיעור המשיבים שבחרו בתשובת "איני יודע" נמוך יחסית. ממצא זה מעיד כי הדור הצעיר נוטה לנקוט עמדות נחרצות יותר. מנגד, בהשוואה לאורך זמן ניכרת התמתנות בעמדות: בשנת 2008, משיבים הצעירים בגילאי 18–29, 37% בלבד ראו בערבים-נוצרים קבוצה נאמנה למדינה, לעומת 60% שסברו שאינם נאמנים. כיום, כאשר אותה קבוצת משיבים נמצאת בגיל 35–44, שיעור הרואים בהם קבוצה נאמנה עלה ל-55%, בעוד ששיעור הסבורים שאינם נאמנים ירד ל-29%. שינוי זה מצביע על עלייה באמון עם השנים.

⁹ השאלה מתייחסת לברית החדשה בלבד, על פי עדויות חיילים במקרים רבים הצבא מציע ספר הכולל את הברית החדשה בלבד ולעיתים החיילים מבקשים ספר הכולל את הברית הישנה והחדשה יחד.

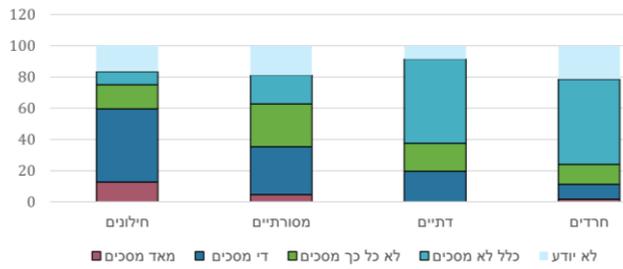

בהשוואה לנתוני שנת 2008 ניכר שינוי חיובי ומשמעותי ביחסם של יהודים לערבים-נוצרים, המתבטא בעלייה בשיעור הסבורים כי ערבים-נוצרים בישראל נאמנים למדינה. שיעור המשיבים שהביעו עמדה זו עלה מ-39% בשנת 2008 ל-50% בסקר הנוכחי, בעוד ששיעור היהודים שראו בערבים-נוצרים קבוצה בלתי נאמנה ירד מכמחצית מהמשיבים בשנת 2008 ל-30% בלבד. פערים משמעותיים בין שני הסקרים ניכרים בכל הקבוצות הדתיות. בקרב דתיים וחרדים ירד שיעור הסבורים כי ערבים-נוצרים אינם נאמנים מ-68% בשנת 2008 ל-45% בשנת 2025. בקרב חילונים נרשמה ירידה חדה אף יותר, מ-41% ל-17.7%. ממצאים אלה עשויים לשקף עלייה ברמת ההיכרות והמודעות כלפי האוכלוסייה הערבית-נוצרית בישראל, וגידול בקבלתה כחלק מן החברה האזרחית.

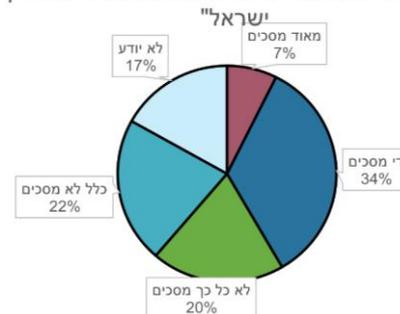

עם זאת, התמונה מורכבת יותר כאשר בוחנים את התשובות לשאלה נוספת: "האם אתה מסכים עם האמירה שנוצרים-ערבים החיים בישראל שייכים לארץ בשל השורשים ההיסטוריים של הנצרות והנוצרים בארץ ישראל?". רק 7.4% מן המשיבים השיבו כי הם מסכימים מאוד עם אמירה זו, ובקרב הציבור הדתי והחרדי לא נמצא ולו משיב אחד שהביע הסכמה מלאה. עם זאת, 34% מן המשיבים במדגם הכללי ציינו כי הם "די מסכימים". בחלוקה לפי גיל בולט במיוחד כי אחד מכל ארבעה משיבים בני 75 ומעלה בחר בתשובה "איני יודע", ממצא המצביע על רמת אי-בהירות או ריחוק ביחס לשאלת השורשים ההיסטוריים והזהות הקולקטיבית של נוצרים-ערבים בישראל.

האם אתה מסכים או לא מסכים עם האמירה הבאה:
"הנוצרים-הערבים החיים בישראל שייכים לארץ, בגלל
השורשים ההיסטוריים של הנצרות והנוצרים בארץ
ישראל"

האם אתה מסכים או לא מסכים עם האמירה הבאה:
"הערבים-הנוצרים החיים בישראל שייכים לארץ, בגלל
השורשים ההיסטוריים של הנצרות והנוצרים בארץ
ישראל"

מעניין להשוות ממצאים אלה לנוכח נתוני סקר כללי שערך המכון הישראלי לדמוקרטיה בשנת 2025.¹⁰ במסגרת סקר זה נשאלו יהודים בישראל האם ייתכן שאזרח ערבי במדינת ישראל, הרואה את עצמו כחלק בלתי נפרד מן העם הפלסטיני, יכול להיות אזרח נאמן למדינה. מן הנתונים עולה כי 2.8% מן המשיבים סברו כי הדבר "בטוח אפשרי", ו-13.2% השיבו כי הוא "אפשרי". מנגד, 24.6% ציינו כי אינם סבורים שהדבר אפשרי, ו-54.5% השיבו כי הדבר אינו אפשרי כלל. בסקר הנוכחי נשאלו יהודים לגבי זהותם של הערבים הנוצרים ורק 11.5% זיהו את הערבים-הנוצרים כפלסטינים או נוצרים פלסטינים.¹¹

במדד הדמוקרטיה הישראלית מציינים החוקרים כי לאחר אירועי ה-7 באוקטובר חלה הרעה ניכרת בעמדותיהם של יהודים וערבים ביחס לאפשרות של זהות מורכבת המשלבת נאמנות אזרחית עם השתייכות לאומית-פלסטינית. בתוך הציבור היהודי, גם בשנת 2025 נמשכת מגמת הירידה בשיעור הסבורים כי זהות מורכבת מסוג זה היא אפשרית, ממצא המצביע על העמקת הקיטוב והקשחת העמדות בהקשר של יחסי רוב-מיעוט בישראל.

מעניינת בהקשר זה ההשוואה לסקר שערכנו במרכז רוסינג לחינוך ודיאלוג בקרב נוצרים ערבים/פלסטינים בדצמבר 2024, אשר בחן את עמדותיהם ביחס לשאלת תחושת הקבלה שלהם בחברה היהודית בישראל. מן הממצאים עולה כי שליש מן המשיבים השיבו כי הם חשים שהחברה היהודית מקבלת נוצרים ערבים/פלסטינים כחלק מן החברה הישראלית, בעוד שליש סברו כי אינם חשים קבלה חברתית. חלוקה דומה נרשמה גם ביחס למידת ההסכמה עם האמירה: "אני מרגיש שהזהות שלי כנוצרי ערבי/פלסטיני משפיעה על הגישה שלי להזדמנויות עבודה ולקידום בתוך המדינה או במוסדות הקשורים למדינה", ממצא המעיד על תפיסת זהות מורכבת ועל חוויות של הכלה לצד תחושות של הדרה בהקשרים מקצועיים ומול הרשויות.¹²

סוגיית ההגירה מישראל מהווה נושא המעסיק הן את החברה היהודית והן את החברה הערבית/פלסטינית, ובמיוחד את האוכלוסייה הנוצרית,¹³ בסקר שערכנו בדצמבר 2024 בקרב ערבים-נוצרים, 32% מן המשיבים ציינו כי הם שוקלים להגר מישראל. הסיבות המרכזיות שצוינו לכך היו פגיעה בתחושת הביטחון האישי והמציאות הסוציו-פוליטית.

על רקע ממצאים אלה נשאלו יהודים בישראל מהי, לדעתם, העמדה הרצויה של ממשלת ישראל ביחס להגירת

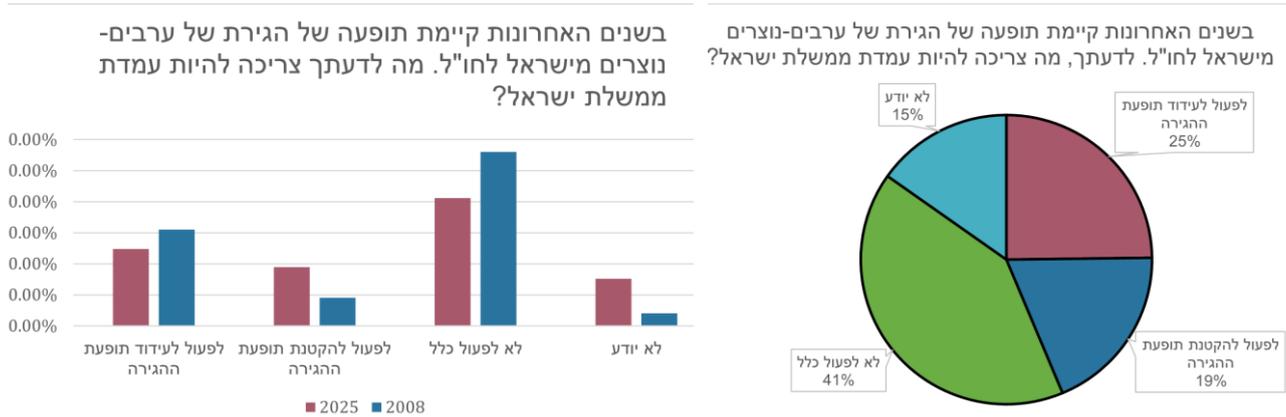
¹⁰ הרמן, תמר; יוחנני, ליאור; קפלן, ירון; ספוד'ניקוב, אינה אורלי. מדד הדמוקרטיה הישראלית 2025. ירושלים: מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2025. <https://www.idi.org.il/media/29787/the-israeli-democracy-index-2025-hebrew.pdf>

¹¹ ראה עוד 26

¹² הסקר מדצמבר 2024 זמין <https://rossingcenter.org/survey-among-local-christians-in-israel-and-east-jerusalem>

¹³ הגירה של ערבים-נוצרים קשורה לאפשרויות רבות יותר בין היתר בשל קשרים הדוקים עם העולם הנוצרי וקיומם של קרובי משפחה רבים בתפוצות.

ערבים-נוצרים מן הארץ. מן הנתונים עולה כי 25% מן המשיבים סבורים שעל המדינה לפעול לעידוד ההגירה, ואילו 19% סבורים שיש לפעול לצמצום התופעה. מנגד, 41% מן המשיבים חושבים כי על המדינה להימנע מנקיטת עמדה או פעולה כלשהי בנושא. פילוח לפי זהות דתית מעלה כי בקרב הציבור הדתי והחרדי מחצית מן המשיבים ואף יותר סבורים כי על המדינה לפעול לעידוד ההגירה, ממצא המצביע על פערים משמעותיים בתפיסות הציבור ביחס לאחריות המדינה ולמשמעויות החברתיות והלאומיות של תופעת ההגירה. צעירים בגילאי 18–24 הם קבוצת הגיל שבה נרשם השיעור הגבוה ביותר של משיבים הסבורים כי על המדינה לפעול לצמצום תופעת ההגירה, בהשוואה לכל יתר קבוצות הגיל. בהשוואה לשאלה דומה משנת 2008 ניכרת עלייה בשיעור התומכים בפעולה לצמצום ההגירה. ממצא זה עולה בקנה אחד עם השיפור שניכר בתפיסת החברה היהודית כלפי אזרחי ישראל הערבים-נוצרים, ועם היחס החיובי יותר כלפיהם בשנים האחרונות.

לבסוף, ביקשנו להשוות בין האופן שבו ערבים-נוצרים אזרחי ישראל מגדירים את זהותם העצמית לבין האופן שבו יהודים בישראל תופסים את האופן שבו ערבים-נוצרים מגדירים את זהותם. מאחר שהראיונות נערכו בשפות שונות, לא יוחסה משמעות לסדר המילים בהגדרות הזהות שנמסרו. מן הממצאים עולה כי גם בקרב הציבור היהודי נתפסת הזהות הנוצרית כמרכיב הדומיננטי בזהותם של ערבים-נוצרים, ו-72% מן המשיבים היהודים ציינו אותה כחלק מרכזי ממרכיבי זהותם של הנוצרים. לצד זאת, נמצא פער קטן בין מידת ההזדהות פלסטינית כפי שהיא מבטאת על ידי ערבים-נוצרים עצמם לבין האופן שבו יהודים תופסים את הזהותם כפלסטינים.

הגדרה	סקר בקרב ערבים/פלסטינים נוצרים דצמבר 2024	סקר בקרב יהודים ספטמבר 2025
ערבים-נוצרים	34%	39.1%
נוצרים-ישראלים	23%	16.5%
נוצרים	7%	9.2%
נוצרים-פלסטינים	13%	8.1%
ישראלים	האופציה לא ניתנה	4.7%
פלסטינים	9%	3.4%
ערבים	11%	2.6%
לא יודע	האופציה לא ניתנה	16.4%

מסקנות

מן הסקר עולה כי היחס לנצרות ולנוצרים בישראל אינו ניתן לצמצום לשאלת סובלנות או נכונות להכיר בזכויות מיעוטים בלבד, אלא נטוע בשכבות עומק היסטוריות, תיאולוגיות ופוליטיות המעצבות את האופן שבו הציבור היהודי תופס את הנצרות ואת מקומה במרחב המקומי. בתוך כך, מתברר כי השכלה מהווה משתנה משמעותי במיוחד: ככל שרמת ההשכלה עולה, ובעיקר כאשר מדובר בהשכלה אקדמית, כך גוברת הנטייה לפתיחות, סקרנות ועניין כלפי הנצרות והנוצרים, באופן המצביע על תרומתה של חשיבה ביקורתית והיכרות רחבה יותר עם העולם התרבותי והדתי להפחתת דעות קדומות. לצד זאת, אחד הממצאים העקביים והבולטים ביותר הוא השפעת הגיל: ככל שהמשיבים צעירים יותר כך עמדותיהם שליליות יותר, והם מפגינים פחות נכונות לקרבה חברתית, פחות עניין, ופחות פתיחות לשוויון ולסובלנות. ממצא זה מצביע על פער בין־דורי מדאיג, שעשוי להיות קשור לחשיפה מוגבלת לנצרות במערכת החינוך ובמרחב הציבורי, ולעיתים גם להיחשפות לתכנים מסיתים או מעוותים ברשתות החברתיות במקום להיכרות ישירה ומתוכבת ידע.

במקביל, ניכר כי בחברה הישראלית מתקיים פער בין תמיכה עקרונית בזכויות פרט ובחופש דת ומצפון לבין הסתייגות כאשר מדובר בהשפעה ציבורית רחבה יותר של הנצרות או בנוכחות מוסדית־חברתית הנתפסת כמשמעותית. כלומר, בעוד שקיימת נכונות לקבל את הנוצרים כאזרחים וכיחידים הזכאים להגנה ולחירות דת, קיימת זהירות ואף התנגדות כאשר השיח עובר ממישור הפרט אל המרחב הציבורי והמדיני. על אף זאת, ניתן לזהות גם מרחבים של קבלה חברתית: רוב הציבור אינו מוטרד מסמלים נוצריים במרחב הציבורי, כגון ענידת צלב, גם אם עדיין קיימת קבוצה משמעותית החשה אי־נוחות, בעיקר בקרב קבוצות צעירות ובקרב בעלי זהות דתית גבוהה יותר. בהקשר זה, ממצא חשוב נוסף הוא קיומו של קונצנזוס יחסי נגד תופעת היריקות כלפי נוצרים ואנשי דת, הנתפסת בעיני רוב הציבור כחמורה ולעיתים אף ככזו המחייבת ענישה. עובדה זו ממקמת את ההתנגדות הציבורית לתופעה כנקודת מנוף אפשרית להתמודדות חברתית וממסדית, שכן הדגשתה בשיח הציבורי עשויה לסייע ביצירת דה־לגיטימציה רחבה לתופעה ולצמצום השפעתה, במיוחד לנוכח הנזק שהיא גורמת לקהילה המקומית ולדימויה הבינלאומי של ישראל.

בתוך תמונת היחסים בין רוב למיעוט, הסקר מצביע גם על מגמת שיפור ביחס לערבים־נוצרים ועל עלייה בהכרה בנאמנותם למדינה, מגמה המובחנת בהשוואה לעבר. עם זאת, לצד שיפור זה ניכרת גם מורכבות: צעירים נוטים להחזיק בעמדות נחרצות יותר ולעיתים חשדניות יותר כלפי נאמנותם של ערבים־נוצרים, באופן שאינו בהכרח מבוסס על ידע מעמיק אלא על תחושות וזהויות פוליטיות־חברתיות. נוסף על כך, ניכר שהציבור היהודי נוטה לתפוס את זהותם של ערבים־נוצרים בעיקר דרך הפריזמה הדתית, כ"ערבים נוצרים", ולעיתים פחות כחלק מן הזהות הערבית הרחבה או מן ההזדהות הפלסטינית, דבר הממחיש כיצד תפיסת המיעוט מעוצבת על ידי קטגוריות שהרוב מעניק להן עדיפות.

לבסוף, אחד הצירים המכריעים ביותר להבנת הממצאים הוא ההגדרה הדתית והעמדה הפוליטית: ככל שעולה רמת הדתיות, כך היחס לנצרות ולנוצרים נעשה שלילי יותר, מרוחק יותר וחשדני יותר, מתוך חשש ממיסיון, הסתייגות תיאולוגית, ורצון לשמר גבולות זהותיים ברורים. מגמה זו מתחזקת גם ככל שהעמדה הפוליטית נוטה לימין. בהקשר זה, יש מקום להדגיש כי אם תימשך התחזקות נוכחותם של בעלי זהות דתית גבוהה במוקדי כוח ובמסד הציבורי, עשויה להיות לכך השפעה מצטברת על המדיניות, על השיח הציבורי ועל מידת הלגיטימציה שניתנת לנוכחות הנוצרית בישראל. לפיכך, הבנת המנגנונים החברתיים הללו אינה רק תיאור מצב, אלא בסיס לחשיבה על צעדים חינוכיים, ציבוריים ומוסדיים שיבטיחו מרחב אזרחי מכיל יותר, תוך צמצום תופעות שוליים אלימות וחזקת נורמות של כבוד הדדי וחופש דת.

המלצות:

1. חינוך מוקדם וחשיפה למידע על דתות ובין השאר על הנצרות והנוצרים, כחלק מחינוך אזרחי לסובלנות

מאחר שהצעירים מציגים יותר ריחוק ופחות היכרות, מומלץ לשלב בתכניות לימודים רכיבים של ידע בסיסי על נצרות בארץ ובעולם (היסטוריה, תרבות, קהילות מקומיות, אתרים), תוך מסגור הדבר כידיע אזרחי־תרבותי ולא כהוראה דתית.

2. **הבחנה בין "למידה על" ו"למידה את"**
לאור הרגישות סביב הוראת הנצרות והברית החדשה, מומלץ להתחיל בתכנים הנגישים ונוחים יותר ללמידה— כגון מושגים בסיסיים, מועדים, היסטוריה מקומית ותרומתם של מוסדות נוצריים לחברה— ובהמשך, מתוך תהליך הדרגתי, לבסס אמון ולפתח כלים פדגוגיים מתאימים.
3. **פיתוח אוריינות דיגיטלית והתמודדות עם מידע מטעה או פוגעני ברשת**
מאחר שהחשיפה של צעירים מתרחשת לעיתים דרך רשתות חברתיות, חשוב להרחיב תכניות של חשיבה ביקורתית, זיהוי דיסאינפורמציה והבנת מנגנוני הסתה, כחלק מהתמודדות עם עמדות שליליות שאינן נשענות על ידע ממשי.
4. **מינוף הקונצנזוס נגד יריקות לפעולה ציבורית ומוסדית**
מומלץ להבליט את ממצאי הסקר בשיח הציבורי והתקשורתי כדי להבהיר שמדובר בתופעה שולית שאינה מייצגת את הרוב, ובמקביל לעודד אכיפה עקבית, גינוי רשמי, והכשרות לגורמי חינוך ורשויות מקומיות.
5. **חיזוק היכרות בלתי-אמצעית עם נוצרים בישראל**
מאחר שהיכרות אישית נמצאת בקשר עם ירידה בעוינות (והיעדר היכרות בולט במיוחד בקרב קבוצות מסוימות), מומלץ לקדם מפגשי תלמידים, פרויקטים עירוניים, וסיורים מודרכים באתרים נוצריים, באופן שמפחית דמוניזציה ומגביר עניין.

מתודולוגיה

הסקר נערך בספטמבר 2025 על ידי חברת מדגם. הוא התקיים כמעט שנתיים לאחר מתקפת ה-7 באוקטובר והמלחמה בעזה, אשר יצרו מתחים רבים בין ערבים ליהודים בישראל והקצנה בעמדות..

הסקר כלל מדגם של 499 נשאלים יהודים, ושיעור טעות הדגימה האפשרי נע בין $\pm 5.5\%$.

תהליך בניית מאגר הנתונים בוצע בקפידה על מנת להבטיח שמדגם המחקר מייצג את אוכלוסיית היעד. המדגם נבחר באופן אקראי תוך התחשבות בגיל, מגדר, השתייכות דתית, השכלה ונטייה פוליטית.

המדגם כלל 216 יהודים חילונים, 175 מסורתיים, 56 דתיים ו-52 חרדים. כמו כן, הוא כלל 240 גברים ו-259 נשים.

✉ info@rossingcenter.org

☎ Tel: +972-2-676-4103

